

INNOVÁTOROK, AKIK A TÁRSADALMI INNOVÁCIÓK MÖGÖTT ÁLLNAK

SEBESTYÉN KRISZTINA ¹

Márkus Edina – Boros Julianna – Bucher Eszter – Kozma Tamás (szerk.) (2025): *Innovációk és Innovátorok*. Debrecen: CHERD-Hungary – Debreceni Egyetemi Kiadó ²

„HELYI HŐSÖK”

A Régió és Oktatás sorozatban megjelenő, az innovációkat mindig egy kicsit más tematika mentén bemutató kötetek célja az újítások minél jobb és részletesebb megismerése. A könyv ezen innovációkról szóló kötetek sorába illeszkedik ötödikként, míg a Régió és Oktatás sorozat 16. darabjaként. A kötetben az előszót követően három fejezetre tagolva összesen 18 tanulmány kapott helyet, amelyek közül kettő angol nyelvű.

A kötet szervező eleme az a két kérdés, hogy kiből lehet innovátor, és hogyan hat az ő személye magára az innovációra. „Társadalmi innovációk akkor jönnek létre, amikor a közösséget kihívás éri, és azt újszerűen (innovatív módon) oldják meg” (Kozma 2025:7). Kozma Tamás az előszóban úgynevezett „helyi hős” kifejezéssel illeti az innovátorokat, aminek a háttérében az áll – mint ahogy később a tanulmányok ezt alá is támasztják –, hogy egy közösségben olyan ember tud problémát megoldani, akit egyrészt a kihívásos helyzet megoldások keresésére készítet, másrészt a közösség (el)ismert tagja. A legtöbb esetben ugyanis az innovátorok már korábban töltöttek be valamilyen vezető pozíciót a közösségben, így nem a társadalmi probléma és annak megoldása emelte ki őket.

¹ Sebestyén Krisztina (PhD), adjunktus, Gál Ferenc Egyetem, Pedagógiai Kar, Nevelés- és Társadalomtudományi Tanszék

² A kötet letölthető: <https://dupress.unideb.hu/hu/termek/innovaciok-es-innovatorok/>

A KÖTETBEN SZEREPLŐ TANULMÁNYOK

Elméleti tanulmányok. Az első fejezetben található két tanulmány elméleti megközelítéseket tartalmaz, amelyek központi kérdése az, hogy mi az innováció. Az elsőben Paczári Viktória röviden bemutatja, hogy az innováció tudományos kutatása csak az utóbbi évtizedekben kezdődött el, éppen ezért még keveset tudunk róla, így nincsen egységes fogalma. Az 1990-es évektől egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy az innovációs folyamatok háttérében mindig valamilyen bonyolult társadalmi folyamatok, illetve hálózatok fedezhetők fel.

Pető Lilla tanulmányában a hálózatok szerepét vizsgálja szisztematikus tartalomelemzés módszerével. A hálózatok jellemzői jelentősen befolyásolják az innovációk elfogadását és terjedését, ugyanakkor „a társadalmi innováció megvalósítása során különböző típusú kapcsolatok alakulnak ki, amelyek hosszútávon hálózattá szerveződhetnek” (Pető 2025:26). Az innovációk sikeressége részben ezeken a hálózatokon is múlik, mert Barabási (2018) szerint a hálózatok és a siker között vannak összefüggések. Összességében a két tanulmány alapján a társadalmi innováció a közösségnek egy probléma megoldására kitalált új(ító) megoldása, amelyben általában jelentős szerepe van egy „helyi hősnek”.

„Milyenek az innovációk?” A tanulmánykötet második fejezetében található kilenc tanulmány mindegyikében egy-egy innováció bemutatására kerül sor. Az elsőben Jakab Natália a Gandhi Gimnáziumban 2021-2024 között végzett SELFIE (*Self-reflection on Effective Learning by Fostering the use of Innovative Educational technologies*) mérések eredményeiről számol be, amely használatával lehetőség nyílik egy intézmény digitális érettségének, erősségeinek, valamint fejlesztési területeinek felmérésére.

Csilleiné Mága Erika és Csillei Béla tanulmánya a szolnoki szegregátumban működő közösségi házak szerepéről szól. A közösségi házak hosszútávú célja, hogy a környéken élők ki tudjanak törni a szellemi és fizikai gettóból, ennek érdekében változatos programokat szerveznek számukra a közösségi házakban dolgozók, például kulturális programokat, helybe hozzák a szűrővizsgálatokat, vagy tanulási lehetőséget biztosítanak a gyermekeknek és a fiataloknak. A közösségi házakban dolgozók közvetlen kapcsolatot tudnak kialakítani az odalátogatókkal, így hasonló szerepük lehet az életükben, mint – ahogy például Óhidy (2016), Hegedűs (2020) vagy Forray (2022) is írja – egy-egy pedagógusnak, akikhez a személyes problémáikkal fordulhatnak.

Galambos Attila írásában a „FalakonTúl” projektet mutatja be, amely egy ERASMUS+ pályázat keretében valósult meg az Újpedagógia, illetve a Spektrum Oktatási Központ együttműködésében Magyarországon és Erdélyben. A projektben egy komplex probléma kérdéseire – például a fenntarthatóságra neveléssel, az autonóm tanulással vagy a 21. századi oktatással kapcsolatos kérdések – próbáltak megoldást találni a résztvevők.

Mester Zoltán a Szegeden működő Komposztfutárt, a lakossági konyhai zöldhulladék szelektív gyűjtésével foglalkozó innovatív kezdeményezést mutatja be tanulmányában. Ennek során a szegedi panelekben élők adhatják le, vagy vitethetik el önkéntes futárszolgálat segítségével a komposztálandó hulladékokat a gyűjtőpontokra. A résztvevők száma folyamatosan bővül, jelenleg már intézmények (például iskolák, kollégiumok) is jelezték a csatlakozási szándékukat, ezért a további tervek között szerepel újabb komposztáló létrehozása a városban, a távlati cél pedig országos szinten megismertetni a jó gyakorlatot.

Mitrovics Zoltán tanulmányában a bűnmegelőzés kezelésére innovatív megoldást nyújtó közösségi foglalkoztatókat mutatja be, amelyek közül az első 2004-ben kezdett el működni az Országos Bűnmegelőzési Bizottság támogatásával. Ezen intézmények elsősorban fiatalok bűnelkövetők számára nyújtanak segítséget, céljuk a társadalmi kohézió erősítése, a rászoruló életminőségének javítása, munkaerőpiaci integrációja és a bűnisméltés megelőzése.

Nagy Noémi és Márkus Edina angol nyelvű írásában a társadalmi innovációk a szociális tanulással együtt jelennek meg. A tanulmányban egy olasz és egy angol est, mint társadalmi innovációs kezdeményezés kerül bemutatásra, amelyek közül az előbbi az ételpazarlásról szól, az utóbbi pedig a növényi alapú vegán konyhával ismerteti meg az érdeklődőket.

Szabó Dóra a könyves influenszerek és a könyvtárak együttműködéséről ír. A digitális világban a könyvolvasás kevésbé divatos tevékenység, de a könyves influenszerek által ismét népszerűvé vált. A könyvtárak számára pedig az influenszerek társadalmi innovátorként segítséget nyújthatnak az olvasás élményének átadásában, az intézmény promótálásában vagy a fiatalabb korosztály online elérésében.

Szirtes-Tankó Tünde írásában egy keresztény háttérű alapítvány hajléktalanok számára fenntartott szállásának, illetve családok átmeneti otthonának a területén 20 éve működő szociális sírkertet mutat be. A tanulmányban a szerző interjúkon, dokumentumelemzéseken és résztvevő megfigyeléseken keresztül nyújt betekintést a sírkert létrejöttének történetébe, majd napjainkig is tartó továbbműködtetésének körülményeibe.

Zsidek Barbara tanulmányából a Magyar Tolkien Társaság által szervezett nyári tábor, majd annak néhány évvel ezelőtti, résztvevők bevonásával zajlott, innovatív megújulása ismerhető meg. A 20 éve működő nyári tábor először keretjáték mentén zajlott, majd 2023-ban nyerte el a jelenlegi formáját, amelyben a keretjáték teljesen eltűnt, és a történeti játék élményen alapuló módszertana lépett a helyére. Ez már a 21. századi kihívásokhoz alkalmazkodva tudja biztosítani azt a térben és időben elhatárolt világot, amely közösségfejlesztő hatású, segíti a nevelési célok elérését, de elsődleges célja a kikapcsolódás.

Kik az innovátorok? A tanulmánykötet harmadik fejezetébe hét tanulmány került, amelyek szervező kérdése az, hogy kik az innovátorok. Kozma Tamás írásában hat, az Alföld elsivatagosodásának megállítása, vagy legalábbis lassítása érdekében működtetett innovációt és ezek innovátorait mutatja be. Interjúk elemzése, a közösségi média tanulmányozása, illetve ezek beszélgetésekkel való kiegészítése alapján a szerző úgy gondolja, hogy az innovátorok elkötelezettek az ügy iránt, nem félnek kezdeményezni, és jól tudnak közösséget létrehozni, így remélhetőleg eredményesek lesznek az innovációik.

Bucher Eszter tanulmányában egy sváb kisebbség által is lakott Baranya vármegyei településről ír, ahol meghatározó a civil szervezetek szerepe nemcsak a hagyományőrzésben, hanem a közösség összetartásában is. A nonprofit szervezetek tagjai szoros ismeretségeket, barátságokat kötnek egymással, továbbá németországi közösségekkel is ápolnak kapcsolatokat. Az ismeretségeken keresztül például szaktudás- vagy tapasztalatcsere valósulhat meg, és a település élére is többnyire olyan vezetők kerülnek, akik aktív tagjai (voltak) a civil szervezeteknek is.

Boros Julianna az Ormánságot és az ott élő embereket mutatja be tanulmányában. Ahogy a szerző is írja, de korábbi kutatások is alátámasztják – például Garami (2013), Hegedűs (2020) – ezen a földrajzi területen magas arányú a roma/cigány tanulók iskolai lemorzsolódása, az alacsony iskolázottság és a munkanélküliség. Az arányok javításában segíthetne például, ha lennének az itt élő gyermekek számára olyan szintén helyi személyek, akikre példaképként lehet tekinteni. Sok esetben azonban nem példaképeket, hanem kivételes helyzetet látnak abban, ha valakinek sikerült valamit elérni az Ormánságból, míg a sikeres emberek több esetben magányos, elsőgenerációs értelmiséginek érzik magukat.

Pető Lilla egy Acsán dolgozó közművelődési szakemberrel készített életútinterjút mutat be írásában, amelyben az interjúalany innovátori szerepe, innovációi kerülnek fókuszba. A

tanulmány konklúziója az, hogy az innovátornak vezetőtípusnak, illetve kreatívnek szükséges lennie, aki folyamatosan figyelemmel kíséri az innovációkat, jó gyakorlatokat, és amit lehetséges, megpróbál adaptálni közülük. Továbbá felismeri azt, hogy fontos a közösségi élet, ezért a közösség tagjait is bevonja a különböző tevékenységekbe.

Heiter Kitti egy pályaorientációs modell, a „Pályára fel!” kialakításáról ír a létrehozóval készült interjú alapján. A modell egy alulról jövő kezdeményezésből indult, majd került bele az intézményes rendszerbe, amelynek célja, hogy a tanulók megtalálják a leginkább nekik való, illetve tetsző középiskolát, szakmát a tanulmányaikhoz. A pályaorientációhoz a számítógépes szoftverekből álló programcsomag mellett már honlap, társasjáték, illetve szakemberek és családok számára összeállított kiskönyvtár és pedagógus-továbbképzés szintén rendelkezésre áll. Szerveznek továbbá pályaorientációval kapcsolatban kerekasztalt, illetve konferenciákat is.

Zimmermann Ildikó egy újrahasznosításra épülő innovációt, a pécsi székhelyű Retextil Alapítvány munkáját mutatja be tanulmányában. Az alapítványnál hátrányos helyzetű, illetve fogyatékossgal élő emberek dolgoznak, akik a textilhulladék újrahasznosításával hoznak létre új ruhákat, bútorokat, ruházati, illetve lakberendezési kiegészítőket, amelyeket a hazai és a nemzetközi piacon adnak el. Az 1997 óta működő alapítvány munkája magában foglalja a fenntarthatóságot, a művészetet és a társadalmi befogadást is.

Vidák Gábor angol nyelvű tanulmányában egy, a COVID-19 járványhelyzetben kialakult társadalmi probléma megoldását mutatja be. A járványidőszakban sokan dolgoztak, tanultak otthonról – az online oktatásról több hazai és nemzetközi tanulmány is ír: Kende et al. (2021), Lapat – Koren (2023) stb. –, de nem mindenkinek, például a sárkeresztúri szegregátumokban élőknek sem volt megfelelő eszköze és/vagy internetelérése ehhez. A probléma megoldására egy akkor éppen futó EFOP pályázat átalakításával szélessávú WIFI-t és eszközöket tudtak biztosítani az érintetteknek. Továbbá egy 15 fős közösségi teret is kialakítottak, amit a járványügyi szabályok betartásával használhattak a rászoruló, illetve a közösségi térben dolgozó munkatársak segítették és mentorálták az ott tanuló gyermekeket.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összességében a kötetben olvasható tanulmányok alapján az alábbi következtetések fogalmazhatók meg: (1) bizonyos feltételek mellett bárki lehet innovátor, (2) de az adott probléma innovatív megoldásához szükséges a közösség támogatása, (3) valamint az

innováció jó gyakorlatként való elterjedéséhez fontos, hogy az információk megosztásra kerüljenek. Véleményem szerint a kötetben található innovációk is megosztásra érdemesek, ezért szívesen ajánlom a könyvet szakemberek számára, történetek iránt érdeklődőknek vagy innovatív megoldásra váró problémával küzdőknek.

IRODALOM

- Barabási Albert-László (2018): *A képlet. A siker egyetemes törvényei* (2. kiadás). Budapest: Libri.
- Forray R. Katalin (2022): *Romológia. Kutatástól az oktatásig*. Budapest: Gondolat Kiadó. <https://mek.oszk.hu/23100/23195/> Letöltve: 2026.01.23.
- Garami Erika (2013): *Kistérségi jellemzők együttes hatása az oktatás eredményességére és a továbbtanulási döntésekre*. PhD értekezés. Debrecen: Debreceni Egyetem. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/0893a413-3e13-4970-a3f4-20e2017257b4/content> Letöltve: 2026.01.23.
- Hegedűs Roland (2020): *Kompetenciák – hátrányok – térségek. Avagy honnan s hogyan jutnak el a hátrányos helyzetűek a felsőoktatásba?* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Kende Ágnes – Messing Vera – Fejes József Balázs (2021): Hátrányos helyzetű tanulók digitális oktatása a koronavírus okozta iskolabezárás idején. *Iskolakultúra*, 31(2), pp. 76–97. DOI: 10.14232/ISKKULT.2021.02.76
- Kozma Tamás (2025): Előszó/Preface. In: Márkus Edina – Boros Júlianna – Bucher Eszter – Kozma Tamás (szerk.): *Innovációk és Innovátorok. Innovations and Innovators*. Debrecen: CHERD-Hungary – Debreceni Egyetemi Kiadó, pp. 7–8. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/86ce2b8e-2e1a-44fe-a1c4-fa22c5d0e124/content> Letöltve: 2026.01.23.
- Lapat, Goran – Koren, Ivana (2023): Distance Learning for Roma Students in the 2019-2020 school year during the pandemic of COVID-19 in Croatia. In: Óhidy, A. (Ed.), *Mentoring-Projekte für Roma-Kinder in Europa*. Pécs: Universität Pécs, Philosophische Fakultät, Institut für Erziehungswissenschaft, Lehrstuhl für Romologie und Bildungssoziologie – Pädagogische Hochschule Freiburg, Institut für Erziehungswissenschaft, pp. 199–220. <https://pea.lib.pte.hu/server/api/core/bitstreams/daef00bb-8a48-40fd-84fd-21ca16a8f527/content> Letöltve: 2026.01.23.
- Márkus Edina – Boros Julianna – Bucher Eszter – Kozma Tamás (szerk.) (2025): *Innovációk és Innovátorok. Innovations and Innovators*. Debrecen: CHERD-Hungary – Debreceni Egyetemi Kiadó. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/86ce2b8e-2e1a-44fe-a1c4-fa22c5d0e124/content> Letöltve: 2026.01.23.
- Óhidy Andrea (2016): *A halmozottan hátrányos helyzetből a diplomáig. Tíz roma és cigány nő története a magyar oktatási rendszerben*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék. https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/nevelestudomanyi_intezet/GS37.pdf Letöltve: 2026.01.23.
- Pető Lilla (2025): Az innováció hálózatai: hálózati szemlélet a társadalmi innovációban. In: Márkus Edina – Boros Julianna – Bucher Eszter – Kozma Tamás (szerk.): *Innovációk és Innovátorok. Innovations and Innovators*. Debrecen: CHERD-Hungary – Debreceni Egyetemi Kiadó, pp. 21–29. DOI: 10.13140/RG.2.2.26195.28968